

*Павлюк А.В., Давидюк Т.О., Андросенко А.О., магістранти;
наук. керівник: Внукова О.М., канд. пед. наук, доц.*

Київський національний університет технологій та дизайну

ПРОБЛЕМА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Анотація. У статті досліджено поняття академічної доброчесності як важливий аспект підготовки здобувачів вищої освіти до професійної діяльності. Проаналізовано ставлення осіб різних вікових груп до академічної доброчесності. Висвітлено основні проблеми в сфері вищої освіти щодо дотримання академічної доброчесності та окреслено шляхи подолання академічної недоброчесності в закладах вищої освіти України на сучасному етапі.

Ключові слова: академічна доброчесність; вища освіта; заклад вищої освіти; здобувачі вищої освіти; прояв академічної недоброчесності.

Pavliuk A., Davydiuk T., Androsenko A.; scientific supervisor: Vnukova O.

Kyiv National University of Technologies and Design

THE PROBLEM OF ACADEMIC INTEGRITY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AT THE PRESENT STAGE

Abstract. The article examines the concept of academic virtue as an important aspect of preparing applicants for higher education for professional activity. The attitude of people of different ages to academic virtue is analyzed. The main problems in the field of higher education on the observance of academic virtue are highlighted and the ways of overcoming academic impiety in higher educational institutions of Ukraine at the present stage are outlined.

Keywords: academic virtue; higher education; institution of higher education; applicants for higher education; manifestation of academic impiety.

Вступ. У системі вищої освіти України лише нещодавно почала приділяти активну увагу академічній доброчесності. В статті 42 Закону України «Про освіту» визначено термін «академічна доброчесність» як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [3]. Відповідно до визначенням є підстава стверджувати, що доброчесність в сучасних умовах є головним аспектом якісної вищої освіти. Але на практиці через ряд причин, зокрема інформатизацію суспільства, спостерігається тенденція збільшення випадків нечесної поведінки здобувачів освіти та викладачів у здійсненні освітнього процесу.

Проблема академічної доброчесності в українському освітньо-науковому просторі була предметом дослідження А. Колеснікова [5], Д. Сопової [7], Н. Сорокіної, А. Артюхова, І. Дегтярьової [1], Г. Хоружого [8], А. Фінікова [2]. та ін. В своїх роботах автори висвітлюють важливість дотримання академічної доброчесності, адже саме наука є двигуном технологічного, економічного розвитку країни, а недотримання принципів доброчесності загрожує знищення якісної системи освіти і робить її безглуздою. Як наслідок, з'являється безліч проблем, які напряму пов'язані з академічною доброчесністю, а саме: випускникам університетів важко влаштуватися на хорошу роботу, тому що роботодавці не довіряють системі вищої освіти, країна втрачає авторитет перед іншими країнами світу, гальмуються нові розробки у сфері науки.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є виявлення: ставлення респондентів (людей різного віку та ступеня вищої освіти) до понять «академічна доброчесність», «академічний кодекс честі», до дотримання принципів доброчесності у

професійній підготовці здобувачів вищої освіти та наміри щодо підтримки чесного використання чужої інтелектуальної власності; основних проблем та способів їх подолання щодо дотримання академічної доброчесності в сучасних ЗВО.

Результати досліджень. Вступаючи до закладу вищої освіти, кожен студент має свою власну мотивацію до навчання: хтось хоче отримати професійні компетентності і розвиватися як професіонала, а хтось прагне отримати лише диплом, який знадобиться у працевлаштуванні. Останнє спонукає студентів вдаватися до недоброчесного навчання.

З метою визначення поінформованості людей про академічну доброчесність нами було опитано 100 респондентів різних вікових груп (рис. 1), з яких 35 осіб уже мають диплом вищої освіти, інші є здобувачами вищої освіти різних рівнів декількох закладів вищої освіти м. Києва, переважно, КНУТД. Відповіді респондентів на запитання: «Що важливіше: отримати диплом чи знання?», розділилися таким чином: знання – 75%, диплом – 25%.

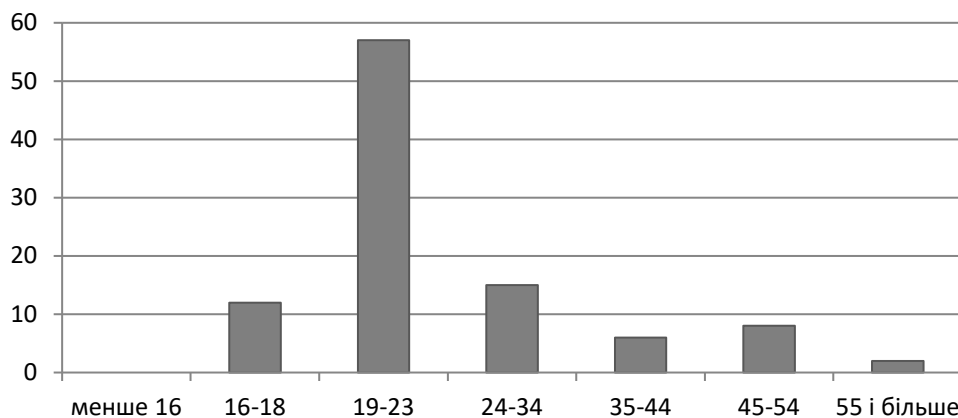

Рис. 1. Результати розподілу людей, які брали участь в опитуванні, за віковими групами

Для проведення анкетування було розроблено опитувальник із 20 запитань щодо розуміння терміну академічна доброчесність та ставлення людей до проявів академічної недоброчесності під час освітнього процесу. Першим питанням було: «Чи чули про академічну доброчесність та чи розумієте, що означає цей термін?». Результати виявилися такими: 61% опитаних знають про академічну доброчесність та розуміють це поняття, а 39% – ні (рис. 2).

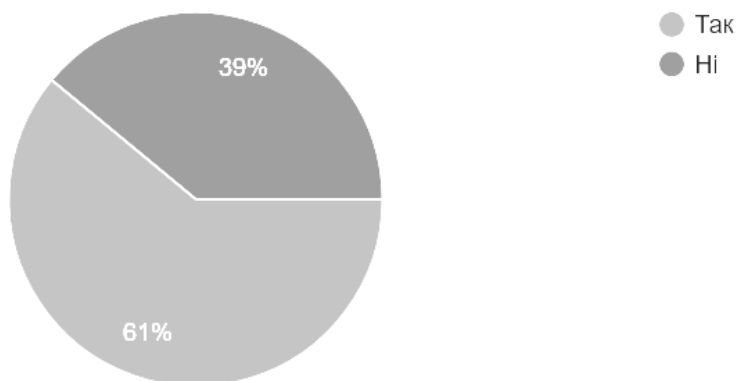

Рис. 2. Чи чули про академічну доброчесність та чи розумієте, що означає цей термін?

Також ми розглянули показники, щодо обізнаності в цьому питанні людей конкретних вікових груп, завдяки чому можна стверджувати, що студенти вікової групи 19–23 років найбільше знають про термін «академічної доброчесності», а найменше знають люди вікових категорій – 35 і старше. На нашу думку, це зумовлено тим, що лише зараз почали приділяти увагу чесності під час навчання.

Серед тих респондентів, хто не чув про термін «академічна доброчесність» 39,5% не бажають дізнатися про це більше (рис. 3). Але серед усіх опитаних це близько 15%, які не чули і не бажають дізнатися більше про це поняття. В цю категорію здебільшого входять люди старшого віку, які наразі не навчаються та не працюють у сферах, пов'язаних з освітньою чи науковою діяльністю.

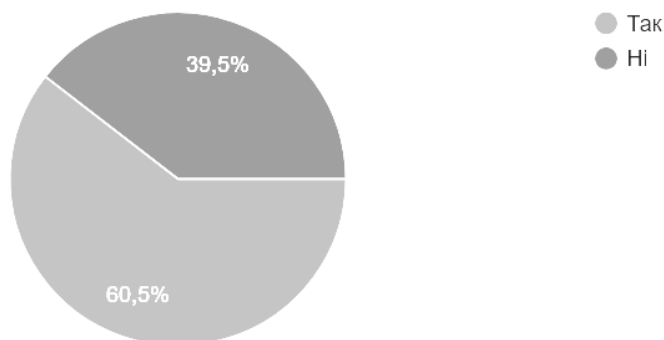

Рис. 3. Чи бажають дізнатися більше про академічну доброчесність?

Одним з регуляторів норм поведінки у закладах вищої освіти є Кодекси академічної доброчесності. Нижче наведені основні його завдання на прикладі Кодексу академічної доброчесності КНУТД:

- дотримання високих професійних та етичних стандартів у всіх сферах діяльності Університету: освітній, науковій, науково-технічній, мистецькій та інноваційній;
- адаптація системи традиційних етичних принципів і настанов національної освітньої системи до європейських цінностей та до реалій сучасності для створення позитивного морального клімату в колективі, для забезпечення якості вищої освіти у КНУТД;
- забезпечення встановлення і дотримання норм етичної поведінки як усередині колективу, між учасниками освітнього процесу в КНУТД, так із зовнішньою аудиторією;
- дотримання в освітньому процесі та науковій (творчій) діяльності Університету академічної доброчесності науковими, науково-педагогічними та педагогічними працівниками та забезпечення її дотримання здобувачами вищої освіти;
- розроблення в Університеті нових підходів до навчання та викладання на засадах взаємодовіри, взаємоповаги, порядності, чесності, відповідальності;
- забезпечення академічної свободи і сприятливого морально-психологічного клімату в колективі та підвищення авторитету КНУТД [4].

Перше знайомство з Кодексом академічної доброчесності відбувається під час урочистого вступу до студентських лав та виголошення обіцянки студента. Проте лише 31% респондентів виголошували цю обіцянку, майже половина з яких не пам'ятають її текст. Майже ніхто не зміг навести приблизний текст обіцянки. Серед відповідей опитуваних можна виділити лише одну більш-менш повну: «Студент мусить бути відповідальним за своє навчання. Мусить сумлінно вчитися та відвідувати всі пари.

Мусить з повагою відноситися до педагогів та студентів, а також до самого закладу освіти».

Про Академічний кодекс честі (Кодекс академічної доброчесності) чули 55,6% респондентів, приблизно половина з яких (51,1%) не вважають його ефективним регулятором норм поведінки в університеті (рис. 4).

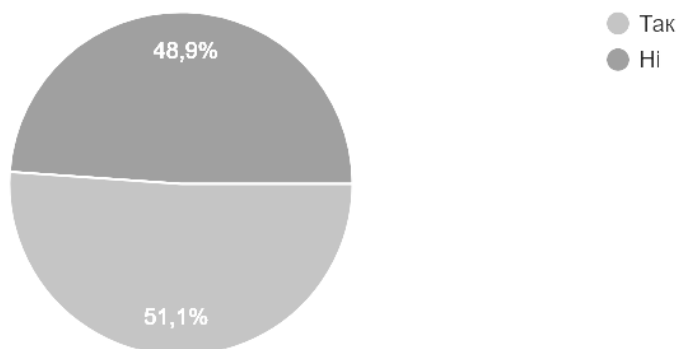

Рис. 4. Чи вважаєте Кодекс честі ефективним регулятором норм поведінки в університеті?

З поняттями академічної культури та доброчесності найчастіше люди знайомляться під час навчання у закладі вищої освіти, а, отже, саме на викладачах лежить завдання донести студентам етичні норми поведінки у академічній спільноті. Ми запитали у респондентів, чи приділяють насправді викладачі увагу цьому питанню, а якщо приділяють, то як часто. Результати опитування представлені на рис. 5 та 6. Виходячи з отриманої статистики, можемо зробити висновок, що викладачі приділяють недостатньо уваги цьому питанню, а це впливає на обізнаність здобувачів вищої освіти у питаннях академічної культури.

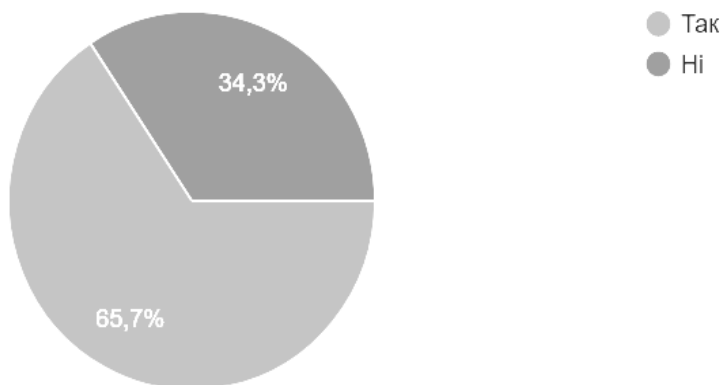

Рис. 5. Чи розповідають викладачі студентам про етичні норми поведінки?

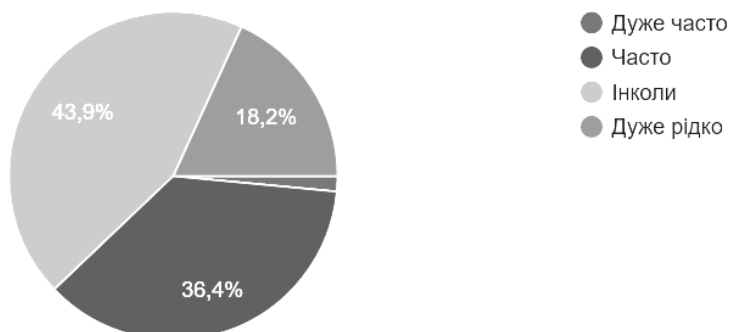

Рис. 6. Як часто викладачі приділяють цьому увагу?

Серед основних проявів академічної недобросовісності можна виділити три найбільш розповсюджені: плагіат, придбання роботи у інших осіб та подальше подання як власних результатів досліджень та списування під час будь-якого виду контролю (як у іншої особи, так і з використанням заборонених допоміжних матеріалів (шпаргалки, конспекти, підручники) та технічних приладів (телефони, навушники та інше)). «Плагіат у студентському середовищі становить загрозу з цілої низки причин, зокрема він не сприяє розвитку креативного мислення й творчих здібностей студента, спотворює реальну картину знань, вмінь і навичок, ускладнює процес оцінювання результатів викладачем, призводить до виникнення недобросовісної конкуренції у студентському середовищі. Окрім того, це явище вкрай негативно сприймається світовою науковою спільнотою, а отже, його поширення створює перешкоди ефективної інтеграції у міжнародне освітнє й наукове середовище. Загальнодоступна електронна форма викладення матеріалів, досліджень та наукових праць не лише дає змогу багаторазово використовувати і розповсюджувати інформацію, а й полегшує процес виявлення плагіату» [6, с. 8].

Як можна побачити з результатів опитування, більшість респондентів не вважають списування злочином (рис. 7). Більше 90% опитуваних зізналися, що отримували допомогу чи допомагали іншим під час контрольних робіт, і 70% і наразі не вважають таку поведінку неприйнятною (рис. 8).

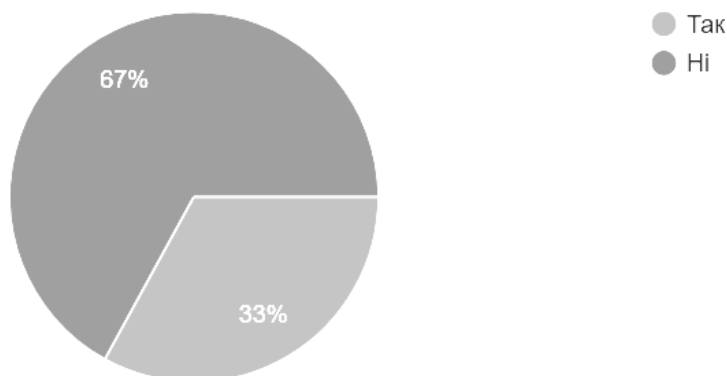

Рис. 7. Чи вважаєте списування злочином?

Рис. 8. Чи допомагали Ви або чи допомагали Вам друзі під час контрольної роботи та чи вважаєте Ви таку поведінку неприйнятною?

Окрім цього, більше 50% опитуваних при написанні рефератів приділяли йому один день чи навіть один вечір (рис. 9), що говорить про недостатньо серйозний та глибинний підхід до виконання роботи. Ми вияснили, що основними причинами цього явища можуть бути: байдужість до проявів недобросовісності (зокрема, плагіату) як з боку

студентів, так і з боку викладачів; завелика кількість завдань і як наслідок – брак часу у студентів для якісного виконання роботи; нецікаві та неактуальні теми рефератів.

На запитання: «Чи приділяли Ви достатньо уваги правильному оформленню покликань, списку використаної літератури», 70,4% відповіли ствердно, 29,6% – ні. Тобто, майже третина респондентів не ставилася відповідально до оформлення наукових робіт. Це, на нашу думку, є проблемою сучасної вищої школи.

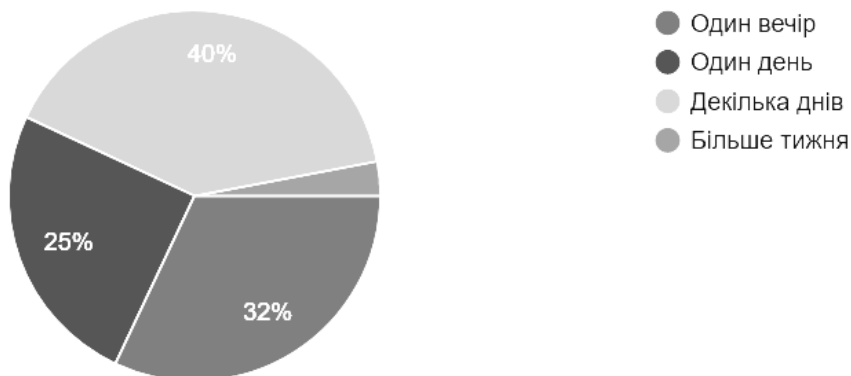

Рис. 9. Скільки часу витрачали на написання реферату?

Незважаючи на те, що більшість респондентів (69%) вважають необхідним боротися з проявами академічної недоброчесності, переважна частина не змогла запропонувати власні механізми впливу на дану проблему. Серед отриманих відповідей найбільш популярними виявились «штрафні санкції», «покарання» та «відрахування». Найбільш цікавими відповідями були такі:

- надавати більшу перевагу усним відповідям і практичним завданням, які неможливо списати, вводити певні покарання за списування;
- за плагіат у рефераті, проєкті, презентації і т. п. не зараховувати оцінки студентам. Викладач повинен наголошувати на цьому, щоб студенти не забували про академічну доброчесність;
- у першу чергу дотримання викладачами кодексу академічної доброчесності;
- суворе дотримання вимог академічної доброчесності викладачами. Визначення покарань за академічну не доброчесність викладачів та здобувачів освіти;
- викладачі повинні перевіряти роботи студентів на плагіат, не зважаючи на своє суб'єктивне ставлення до студентів;
- викладачі мають детально розповісти про тему та мету наукової роботи студента. Завдання мають бути цікавими та актуальними;
- попереджати студентів про відповідальність у разі плагіату та інших проявів не доброчесності, відповідно оцінювати і якщо це не одноразово відбувається, виключати з закладу освіти.

Трохи більше половини опитаних (56,6%) підтримують поширену на заході практику відрахування студентів за недотримання норм академічної доброчесності (рис. 10).

Цікавим феноменом у даному опитуванні виявилось те, що більшість респондентів вважають необхідним боротися з академічною недоброчесністю, але попри це, майже той самий їх відсоток не бачить злочину у списуванні на контрольних роботах. Виходячи з отриманих даних, можна зробити припущення, що респонденти вважають злочином прояви недоброчесності у серйозних наукових дослідженнях (курсіві, дипломні, докторські), а нечесність у менш значущих роботах (контрольні та самостійні роботи, модульні контролі, реферати тощо) може бути прийнятною. Тобто, одна з

головних проблем полягає наразі саме в нерозумінні того, що академічна недоброчесність є злочином незалежно від того, в якому форматі вона виявляється.

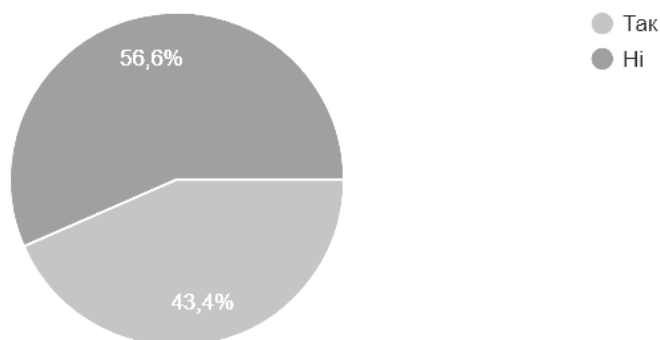

Рис. 10. Чи підтримуєте практику виключати з університетів тих студентів, які не дотримуються академічної доброчесності?

Висновок. Згідно з результатами проведеного опитування, більшість респондентів (61%), але не всі, розуміють поняття «академічна доброчесність». Лише 44,4% опитаних осіб чули про академічний кодекс честі і 60,5% бажають дізнатись більше про це. 70,4% респондентів приділяють багато уваги правильному оформленню посилань на роботи інших авторів. Хоча це високий показник, але не достатній. 69% вважають боротьбу з проявами академічної нечесності правильною. Це також не достатній результат. Тобто, популяризації академічній доброчесності варто більше приділяти уваги. На нашу думку, цьому можуть сприяти спеціальні освітні компоненти, наприклад, Академічне письмо та доброчесність, на яких студенти одержували б детальнішу інформацію про авторські права, право інтелектуальної власності, академічну культуру, академічну доброчесність.

Дослідження показало, що найбільш ефективними механізмами впливу на прояви академічної нечесності є введення штрафних санкцій та, навіть, відрахування студентів з університету (на думку багатьох опитуваних). Але носієм академічної культури має найперше, стати кожен науково-педагогічний викладач, щоб бути прикладом для здобувачів вищої освіти у дотриманні академічної доброчесності.

Перспективою подальших наукових досліджень можуть бути сучасні методи утвердження дотримання доброчесності у академічній спільноті у вітчизняних та зарубіжних ЗВО.

Список використаної літератури

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. За заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. Міжнарод. благод. фонд "Міжнарод. фонд досліджень освітньої політики". За заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. К.: Таксон, 2016. 234 с.
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Стаття 42 «Академічна доброчесність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3#Text>.
4. Кодекс академічної доброчесності КНУТД. URL: https://knutd.edu.ua/files/dostupdopi/kodeks_akadem_dobrochesnosti_knutd_15.09.2021.pdf.
5. Колесніков А. Академічна доброчесність в українському освітньо-науковому просторі: проблеми та соціальні загрози. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2019. Вип. 24. С. 122–128.
6. Плагіат у студентських роботах: методи виявлення та запобігання: метод. посіб. За ред. Н. В. Стукало. Дніпропетровськ: ДНУ імені Олеся Гончара, 2013. 44 с.
7. Сопова Д. Академічна доброчесність у системі професійної підготовки майбутнього педагога. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. Серія: педагогічні науки. 2018. Вип. № 3–4. С. 52–56.
8. Хоружий Г. Ф. Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2012. 320 с.